

Raportti väitöstyön edistymisestä

Alli Paasikiven Säätiölle

Rosa Korpela

Helsingin yliopisto

Kielentutkimuksen tohtoriohjelma

9.4.2019

Sisältö

Johdanto.....	3
1. Metodi.....	4
1.1. Metodiin perehtyminen	4
1.2. Kurssisuoritukset.....	4
2. Aineisto	5
2.1. Aineistonkeruuseen liittyvä taustatyö	5
2.1.1. Tutkimuseettinen selvitys.....	5
2.1.2. Tutkimusluvut tutkimukseen osallistuvien kuntien opetustoimen johdosta	6
2.1.3. Koulujen rehtorien kontaktointi	6
2.1.4. Tutkimuksen esittely kouluilla	7
2.1.5. Huoltajien suostumukset tutkimukseen.....	8
2.3. Aineistonkeruu	8
2.3.1. Aineistonkeruun toteuttaminen	8
2.3.2. Etnografinen työskentely.....	9
2.4. Aineisto.....	10
2.4.1. Aineiston käsittely.....	10
2.4.2. Tutkittavaa ilmiötä avaavien näkökulmien laajentaminen	13
3. Ensimmäinen tutkimusartikkeli.....	14
3.1. Ensimmäisen tutkimusartikkelin kirjallisuuteen perehtyminen.....	14
3.2. Ensimmäisen tutkimusartikkelin työstö.....	15

Johdanto

Alli Paasikiven Säätiön myöntämän apurahakauden aikana olen saanut edistää väitöstyötäni merkittäväällä tavalla – kiitos siitä kuuluu Teille. Vuoden aikana olen hahmottanut yhä lisää siitä, miten kiusaamisen selvittelyyn liittyvää vuorovaikutustutkimusta tarvitaan Suomessa – ja ihmetelty, miksei sellaista ole toteutettu aiemmin.

Ensimmäiseen tutkimusartikkeliin keräämäni aineisto sisältää kaikista suomalaisessa koulujärjestelmässä käytetyistä kiusaamisen sovittelenetelmistä materiaalia. Kiusaamisen selvittelyä suomalaisissa kouluissa toteutetaan tällä hetkellä pääsääntöisesti opettajajohtoisesti tai KiVa-/Verso-menetelmien kautta. Sovittelumenetelmiin sisältyy vuorovaikutuksellisia haasteita, joita käsittelen ensimmäisessä tutkimusartikkelissani.

Kiusaamisen sovittelun kenttää tutkiessani olen havainnut, että kouluille ei itse asiassa ole tarjolla kiusaamisen sovittelumenetelmää, jonka avulla voisi selvittää vaikeimpia kiusaamistapauksia. Verso-sovittelumetodin kautta ei pyritä sovittelemaan kiusaamista vaan lieviä erimielisyyksiä, jotka vertaiset selvittelevät. KiVa-koulu puolestaan ei tutkimusten mukaan tehoa vaikeimpiin kiusaamistapauksiin.

Koska tutkimusten mukaan huonot tavat puuttua kiusaamiseen vain pahentavat kiusaamista, ongelma kouluilla on todellinen ja johtaa helposti attribuutiovirheeseen siitä, että kiusaamisilmioille ei voi tehdä mitään. Olenkin muodostanut tutkimukselleni käytännön sovellusmahdollisuuden: tutkittuani kiusaamisvuorovaikutusta haluan kehittää menetelmän, jonka avulla voi puuttua nimenomaan vaikeimpiin kiusaamistapauksiin, ja purkaa kiusaamista ylläpitäviä ajatusrakennelmia.

Laajan kiusaamista selvittelevien tahojen kontekstoinnin kautta olen päätenyt kiusaamisilmion tavoittamisen kannalta hyödylliseen aineistonrajaukseen, joka ei käsitä vain kiusaamisen sovittelua kouluissa vaan myös jälkihoidollisia tapaamisia, jotka järjestetään mahdollisesti useita vuosia kiusaamisen loppumisen jälkeen, ja koulutusohjelmien tapaamisia, jotka pyrkivät ennaltaehkäisemään kiusaamista. Ajallinen jatkumo tuo tutkimukseeni syvyyttä ja kosketuspintaa, jonka kautta voin analysoida kiusaamiseen liittyvää vuorovaikutusta perinpohjaisesti.

Seuraavassa esittelen väitöstutkimuksen edistymistä kolmen perustavan vaiheen kautta: metodi, aineisto ja ensimmäinen tutkimusartikkeli. Väitöskirjaan työstöön käytetty vuosi on pitänyt sisällään suuren työn erityisesti liittyen aineistonkeruuseen, johon on sisältynyt monia muuttujia, jotka eivät ole olleet ainoastaan minun kontrolloitavissani. Aineistonkeruun vaikeus osaltaan selittää sitä, ettei kiusaamisen sovittelun vuorovaikutustutkimusta ole aiemmin Suomessa toteutettu.

1. Metodi

1.1. Metodiin perehtyminen

Olen lukenut laajasti keskustelunanalyysin metodikirjallisuutta ja etsinyt mahdollisuuksia yhdistää keskustelunanalyysin ja diskurssianalyysin metodologisia vahvuuksia toisiinsa väitöstutkimuksessani. Diskurssianalyysi on kandidaatin- ja maisterintutkielmieni perusteella minulle entuudestaan tuttu menetelmä, ja keskustelunanalyysiin olen päässyt syventymään väitöstutkimustani varten.

Olen huomannut, että makroanalyttinen diskurssianalyysi ja mikroanalyttinen keskustelunanalyysi täydentävät toisiaan erityisen tehokkaasti ja metodien yhdistämisen kautta tutkimukseni yhteiskunnallista vaikuttavuutta on mahdollista lisätä. Diskurssianalyysin tunteminen on tuonut tutkimukseeni suuren edun. Koska ensimmäisessä tutkimusartikkelissani analysoin keskustelunanalyttisesti sovitteluvuorovaikutuksen kielellisiä piirteitä, voin diskurssianalyysin kautta laajentaa tarkkaa ja yksityiskohtaista analyysia käsittelyä laajempiin, yhteiskunnallisesti merkittäviin merkityskokonaisuuksiin.

1.2. Kurssisuoritukset

Olen suorittanut keskustelunanalyysin kurssikokonaisuuden (20op): kurssit *Vuorottelu* (Vuo-510, 5op), *Vuorovaikutustutkimus käytännössä* (SOSM-430, 5op), *Vuorovaikutustutkimuksen työkalut* (KOK-S216, 5op), *Tutkimustaidot* (KOK-S210, 5op). Lisäksi olen suorittanut tohtorintutkintoon kuuluvat kurssit *Tutkimusetiikka* (LANG-913, 2op) ja *Tieteellinen kirjoittaminen englanniksi* (920230, 2op) sekä osallistunut säännöllisesti järjestettyihin ohjaustapaamisiin.

Olen myös osallistunut viikoittaisiin Helsingin yliopiston suomen kielen ja sosiologian tohtoriohjelmien järjestämiin keskustelunanalyttisiin datasessioihin ja Kielentutkimuksen tohtoriohjelman väitöskirjaseminaariin. Datasessiot ovat osoittautuneet hyödylliseksi tavaksi oppia keskustelunanalyttisen metodin käyttöä yhteistoiminnallisesti monenlaisten aineistojen käsittelyyn ja keskusteluun tuotujen näkökulmien kautta.

Olen esittellyt aineistoani sekä suomen kielen että sosiologian datasessoissa, joissa on myös käsitelty aineistoani sen kuuntelemisen ja siitä syntyvien havaintojen kautta. Yhteiset keskustelut aineistosta ovat osoittautuneet tutkimukseni kannalta hyvin oleellisiksi, joten olen kirjoittanut keskusteluissa nousseet huomiot muistiin sekä kerännyt osallistujien litteraatteihin kirjoittamat havainnot talteen ja käynyt ne läpi uudelleen myöhemmin aineiston analyysin yhteydessä.

Lisäksi olen osallistunut Mannheimin yliopiston professorin, Arnulf Deppermanin¹, järjestämään tohtorikoulutukseen *Doctoral School – Multimodality Workshop*, jossa olen myös esittellyt tutkimustani ja siihen liittyvää aineistoa, josta on käyty keskustelua muiden tohtorikoulutettavien esittelemien aineistojen ohella. Jälleen nousevat havainnot ja niistä jäsentyvä keskustelu on saanut toteamaan keskustelun tutkimuksellisesti hyvin hedelmälliseksi, joten olen kerännyt osallistujien havainnot ja kirjoittamat huomiot talteen ja käynyt ne läpi muiden kommenttien ohella aineiston analyysin yhteydessä.

2. Aineisto

2.1. Aineistonkeruuseen liittyvä taustatyö

2.1.1. Tutkimuseettinen selvitys

Olen selvittänyt perinpohjaisesti, kuinka Tutkimuseettinen Neuvottelukunta (TENK) linjaa alaikäisiä koskevan aineistonkeruun tutkimuseettisistä yksityiskohdista. Selvityksen perusteella olen jäsentänyt tavan, jolla eettisesti kestäväällä ja samalla toteuttamiskelpoisella tavalla voi kerätä alaikäisten vuorovaikutusta koskevan aineiston.

Ennen aineistonkeruun aloittamista olen myös tehnyt rekisteriselosteen tulevasta aineistostani, koska se sisältää tunnisteellista tietoa, kuten äänitteellä henkilöiden nimet ja epäsuorasti tunnistamiseen johtavia tietoja sekä videolla lisäksi visuaalisia, suoraan tunnistamiseen johtavia tietoja – en siis kuitenkaan ole kerännyt osallistujista tai heidän perhetaustoistaan taustatietoja.

---

¹ Arnulf Depperman toimii Helsingin yliopiston vierailevana professorina vuoden 2020 loppuun asti.

Olen laatinut Helsingin yliopiston Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin toimikunnalle selvityksen aineistonkeruun toteutuksesta, koska aineistonkeruu koskee alaikäisiä ja sisältää laajan lupaselvittelyn ennen varsinaisen aineistonkeruun aloittamista. Helsingin yliopiston Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin toimikunta on myöntänyt hyväksyntänsä tutkimukseni aineistonkeruun toteutustavalle ja tutkimuksen eettisyydelle.

Tutkimuseettinen selvitys sisältää aineistonhallintasuunnitelman, tutkimussuunnitelman, selvityksen tutkimuksen ja aineistonkeruun etenemisestä sekä arvion tutkimuksen eettisyydestä.

Tutkimuseettisen selvityksen liitteisiin kuuluvat rekisteriseloste, tiedotteet ja suostumuksenpyyntökaavakkeet ala-aste- ja yläasteikäisille tutkittaville sekä heidän huoltajilleen ja opettajille, joita tutkimus koskee.

2.1.2. Tutkimusluvut tutkimukseen osallistuvien kuntien opetustoimen johdosta

Olen hakenut tutkimusluvut useiden kuntien opetustoimen johdosta, mikä on käsittänyt jokaisen kunnan kohdalla omanlaisensa lupaprosessin. Kriteerinä kuntien valikoitumiseen tutkimukseeni on ollut kerättävän aineiston taustojen mahdollisimman suuri heterogeenisuus, kuten kuntien maantieteellinen etäisyys sekä koulujen koon ja muiden ominaisuuksien mahdollisimman suuret variaatiot. Olen saanut tutkimusluvan jokaisen kunnan opetustoimen johdosta, josta olen tutkimuslupaa hakenut.

2.1.3. Koulujen rehtorien kontaktointi

Olen selvittänyt Internetistä niiden kuntien rehtoreiden sähköpostit ja puhelinnumerot, joiden opetustoimenjohdosta olin saanut tutkimusluvan, ja näille rehtoreille olen lähettänyt informaatiokirjeen tutkimuksestani. Sähköpostin kautta on tullut muutamia myöntäviä vastauksia, useampi kielteinen. Olen pitänyt yllä ajantasaista listaa kouluista, jotka ovat mukana tutkimuksessa, ja poistanut listalta kouluja, joiden rehtori on kieltänyt tutkimuksen toteuttamisen koulullaan.

Myönteisen vastauksen antaneiden kanssa olen sopinut koulukohtaisesti, kuinka aineistonkeruu toteutetaan ja kuinka huoltajilta pyydetään suostumus, jotta aineistonkeruu voitaisiin hoitaa koulun kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Jos rehtori ei ollut lähettänyt sähköpostivastausta, olen soittanut rehtorille tai käynyt paikan päällä tapaamassa häntä tiedustellakseni koulun mahdollisuutta osallistua tutkimukseen. Osaa rehtoreista on ollut hankala tavoittaa millään edellä mainituista tavoista, joten tavoittaminen on edellyttänyt useampia yhteydenottoja.

Teen edelleen aineistonkeruuyhteistyötä niiden koulujen kanssa, joiden kanssa olemme saaneet aineistonkeruuyhteistyön muodostettua. Tällä hetkellä kerään ja/tai saan aineistoa seitsemältä koululta, jotka ovat erikokoisia kouluja ja sijaitsevat maantieteellisesti erillään toisistaan. Näiltä kouluilta kerätty aineisto tarjoaa erinomaiset tutkimusmahdollisuudet ensimmäiseen tutkimusartikkeliini.

2.1.4. Tutkimuksen esittely kouluilla

2.1.4.1. Opettajainkokouksissa

Jos koulu on ryhtynyt aineistonkeruuyhteistyöhön, olen esitellyt koulun opettajainkokouksessa tutkimustani. Esittelyn jälkeen on ollut aikaa kysymyksille ja keskustelulle, joka on ollut arvokasta voidakseni ottaa huomioon opettajien toivomuksia aineistonkeruun toteuttamisesta ja olen näin ollen voinut sopia koulukohtaisesti toimivimpia tapoja kerätä aineistoa. Edellä mainittu on osoittautunut hyväksi tavaksi muodostaa yhteistyökuvioita, joita on tarvittu oppilaiden tiedottamiseen tutkimuksesta, huoltajilta pyydettävien suostumusten keräämiseen ja aineistonkeruutilaisuuksista tiedottamiseen.

Rehtorit eivät ole halunneet velvoittaa opettajia osallistumaan aineistonkeruuseen, joten tutkimuksen esittely opettajainkokouksissa on ollut merkittävässä asemassa aineistonkeruun onnistumisen kannalta. Vaikka rehtori olisi ollut kiinnostunut tutkimuksesta, joillain kouluilla aineistonkeruuyhteistyö on päättynyt kiusaamista selvittelevän opettajan haluttomuuteen muodostaa aineistonkeruuyhteistyö tai ottaa minuun yhteyttä, kun aineistonkeruumahdollisuuksia avautuu.

2.1.4.2. Oppilaille

Olen tiedottanut tutkimuksessa mukana olevien koulujen oppilaita tutkimuksestani seuraavalla tavalla. Olen esitellyt tutkimustani oppilaille ja kertonut luokka luokalta, mistä tutkimuksessani on kysymys, ja kuinka aineistonkeruu toteutetaan. Esittelyn jälkeen oppilaille on ollut mahdollisuus kysyä kysymyksiä ja toimittaa huoltajalleen kaavake, jossa on tietoa tutkimuksesta ja johon huoltaja täyttää suostumuksensa tai kieltonsa lapsen osallistumisesta tutkimuksen aineistonkeruuseen.

Opettajien kontribuutio oppilaiden tiedottamisessa on ollut, että he ovat kertoneet, mihin luokkaan voin milläkin hetkellä mennä kertomaan tutkimuksestani. Opettajat ovat myös keränneet huoltajien suostumuskavakkeet, kun oppilaat ovat niitä palauttaneet, ja toimittaneet ne kansliaan, jonne olen mennyt tilastoimaan suostumukset.

2.1.5. Huoltajien suostumukset tutkimukseen

Huoltajien suostumuksien keräämisen suhteen olemme toimineet rehtorin päättämällä tavalla. Rehtorin päätöksestä koulun kaikkien oppilaiden huoltajille on toimitettu joko tulostettu suostumuskavake, johon huoltajat ovat allekirjoittaneet suostumuksensa tai kieltonsa aineistonkeruusta heidän lapsensa kohdalla, tai sähköisesti koulun viestintäjärjestelmän, Wilman tai Helmin, kautta välitetty informaatio- ja suostumuskirje. Olen ylläpitänyt ajantasaista listaa huoltajien suostumuksista ja kielloista.

2.3. Aineistonkeruu

2.3.1. Aineistonkeruun toteuttaminen

Varsinainen aineistonkeruu on toteutettu kouluilla niin, että tiettyinä päivinä olen ollut koululla kysymässä niiden oppilaiden, joiden huoltajat ovat antaneet suostumuksen aineistonkeruuseen, suostumuksia äänittämiseen tai videointiin ja hoitanut aineistonkeruun toteuttamisen joko kokonaisuudessaan näin tai seuraavalla tavalla.

Jos koululla on katsottu parhaaksi, että opettajat hoitavat aineiston äänittämisen tai videoinnin, olen koululla aloittanut taltoinnin ja näyttänyt välitunneilla opettajille, miten aineistonkeruu toteutetaan. Olen näin käynnistänyt koululla aineistonkeruun ja aloittanut leffalippukampanjan: olen sopinut opettajien kanssa, että lähetän kiitoksena kahta videokatkelmaa kohden ja/tai kolmea äänitekatkelmaa kohden opettajalle Finnkinon leffalipun.

Joka tapauksessa olen laatinut aina tilanteeseen sopivan informaatio- ja suostumuskirjeen huoltajille, oppilaille ja opettajille ennen kouluun menemistä. Tiettyjen koulujen kohdalla olen huomannut, että alun perin sopimaamme tapaa kerätä aineistoa tulee päivittää, joten olen koulukohtaisesti päivittänyt aineistonkeruutapoja tilanteen mukaan. Kaiken kaikkiaan olen huomannut, että kaikilla kouluilla aineistonkeruun ylläpitäminen on edellyttänyt säännöllistä yhteydenpitoa opettajiin ja rehtoreihin.

2.3.2. Etnografinen työskentely

Samalla kun olen kerännyt kouluissa aineistoa, olen tehnyt etnografista työskentelyä tutkimustani varten, joka on auttanut hahmottamaan tutkittavien ilmiöiden taustaa ja havaitsemaan tärkeitä yksityiskohtia tutkimukseni kannalta. Olen kirjoittanut muistiinpanoja koulun arjen avaamista huomioista, keskusteluista ja haastatteluista.

Etnografisen työskentelyn etu on, että sen kautta voi hahmottaa tutkittavan kentän ja sen tutkimukselliset tarpeet selkeämmin – ei vain teoreettisesti vaan ennen kaikkea, kuinka tutkimuksen kautta voi palvella sitä todellisuutta, jota tutkii. Nimenomaan etnografisen työskentelyn kautta olen hahmottanut kiusaamiseen puuttumisen ja sovittelun sokeita pisteitä, joiden analyysin kautta voin kehittää käytännöllisiä sovellusmahdollisuuksia tutkimukselleni, kuten johdannossa mainitsemani vaikeimpiin kiusaamistapauksiin puuttumisen menetelmän, joka pohjautuu vuorovaikutustutkimukseen.

Kentällä olen myös havainnut, että olemassaoleviin sovittelumenetelmiin tarvitaan lisää vuorovaikutuksen – nimenomaan oppilaiden välisen vuorovaikutuksen – tuntemista, johon liittyvää koulutusta voisin mielelläni järjestää eri tahoille tutkimukseni valmistuttua. Tutkimusta tehdessäni olen ollut yhteydessä myös Verson ja KiVa-koulun toiminnanjohtajiin, Maija Gelliniin ja Christina Salmivalliin, ja haluan tukea heidän työtään sovittelukoulutuksien järjestäjinä.

Eräs vanhempi on ottanut minuun yhteyttä koulun välittämän tutkimuksestani kertovan informaatiokirjeen innostamana. Hän oli kiitollinen siitä, että teen tätä tutkimusta ja oli halukas lapsensa kanssa tulemaan haastateltavakseni, jos siitä olisi tutkimukseen hyötyä. Kolmen tunnin mittainen videoimani haastattelu, jossa entinen kiusattu ja hänen vanhempansa kertoivat menneisyydestään, on myös avannut lisää tärkeitä yksityiskohtia tutkittavasta ilmiöstä.

2.4. Aineisto

2.4.1. Aineiston käsittely

Aineistoni sisältää tällä hetkellä nauhoitteita kolmesta KiVa-koulutapaamisesta, viidestä Verso-sovittelusta ja 27 opettajajohtoisesta sovittelusta sekä opettajien ja oppilaiden yhdestä Verso-koulutuksesta. Lisäksi 11.4. tulen videoimaan toisen koulun sekä opettajien että oppilaiden Verso-koulutuksen. Myös KiVa-kouluohjelman koulutuksista olen ollut yhteydessä Christina Salmivalliin, mutta hän sanoi, ettei KiVa-ohjelmalla ole koulutuksia.

Aineisto on tarjonnut oivallisen näköalan kouluissa toteutetun sovittelun haasteista, joita ensimmäisessä artikkelissani tutkin. On ollut jopa hämmästyttävää huomata, miten moninaista keinoja oppilailla on tuottaa itselleen suotuisia kertomuksia siitä, mitä on tapahtunut, ja miten vaikeaa näin ollen opettajan on saada tietoa siitä, mitä kiusaamistilanteessa on itse asiassa tapahtunut.

Aineisto on tarjonnut aihetta laajamittaiseen mietiskelyyn ja keskusteluun tutkittavasta ilmiöstä ja siitä, kuinka oikeudenmukaisempaa koulukulttuuria voisi muodostaa, ja kuinka kiusaamista voi yhteiskunnallisesti purkaa. Olen huomannut, että oppilaiden välisen vuorovaikutuksen tunteminen on edellytys tehokkaaseen kiusaamiseen puuttumiseen, ja aineisto tarjoaa siihen tärkeitä näkökulmia. Aineiston käsittelylle on keskustelunanalyysin kentällä vakiintuneet tavat ja merkitysjärjestelmät, joita esittelen tarkemmin seuraavassa.

2.4.1.1. Litterointi

Olen litteroinut keräämäni aineiston yksityiskohtaisesti keskustelunanalyttisellä metodilla ELAN-tietokoneohjelman kautta. ELAN-ohjelmaan voi merkitä tarkasti puheeseen liittyviä yksityiskohtia, kuten taukojen pituudet, prosodiset vaihtelut, puheen voimakkuuden ja nopeuden vaihtelut, äänneiden venytykset ja nielaisut, sisään- ja uloshengitykset, päällekkäispuhunnat sekä äänensävyjen muutokset. Puheen litterointi on keskustelunanalyttisen metodin keskuudessa hyvin vakiintunut ja olen litteraateissa noudattanut vallitsevaa tapaa merkitä edellä mainittuja puheen yksityiskohtia.

Seuraava katkelma aineistostani havainnollistaa, kuinka keskustelunanalyttiseen litteraattiin merkitään muutamia edellä mainituista puheen piirteistä: vuorojen laskevat (.), nousevat (?) ja tasaiset (,) loppusoinnut sekä äänenvoimakkuudet (KYLLÄHÄN) ja (°muista°). Kaikki taukohen pituudet merkataan litteraattiin suluisissa sekunnin kymmenesosan tarkuudella ja päällekkäispuhunta hakasulkeissa.

54 Ope: ette vastannu Evelle mitää että.
55 (0.2)
56 Eve: e:i.
57 (0.2)
58 Ope: e:[i?]
59 Ida: [KY]LLÄHÄN VASTatti[i.]
60 Ope: [n]o mitä sä vastasit kerro.
61 (0.9)
62 Ida: että me halutaan leikkii kahesta[a,]
63 Ope: [n]o mitäs sit ta°pahtu°?
64 (1.0)
65 Eve: en mä enää °muista°.
66 (1.0)
67 Ida: en minäkään muista hhhh.

2.4.1.2. Anonymisointi

Olen anonymisoinut litteroidun aineiston muuttamalla siitä nimet ja epäsuorasti tunnisteelliset tiedot. Edellä mainittuja aineiston esittelyjä varten olen anonymisoinut myös alkuperäiset äänitteet muuttamalla alkuperäiset äänenkorkeudet Audacity- ohjelmalla. Videot anonymisoin edellä mainitun lisäksi Windows Movie Makerissa. Anonymisoitua aineistoa tulen esittelemään myös tulevilla konferensseilla.

2.4.1.3. Glossaus

Olen lisännyt englannin kielellä julkaistavia tutkimusartikkeleja varten suomenkielisten litteraattirivien alle englannin kielisen käännöksen ja ”glossaus-rivin”, jossa on selitetty niitä varten, joiden äidinkieli ei ole suomi, millaisen kieliopillisen ja semanttisen rakenteen alkuperäinen suomenkielinen ilmaus pitää sisällään.

Seuraava katkelma aineistostani havainnollistaa, kuinka keskustelunanalyttisen litteraatin käännös toteutetaan. Suomenkielisellä litteraattirivillä on merkitty konventionaalisella sisäänhengityksen tunnuksella .hhhhh ja uloshengityksen tunnuksella hhh, jotka samalla kuvastavat hengityksien kestoja sekunnin kymmenesosan tarkkuudella. Suomenkielisen rivin alapuolella on niin kutsuttu glossaus-rivi, jonka merkitsemistä varten on hyvin vakiintunut merkki- ja lyhennejärjestelmä, jota olen myös itse käyttänyt tehdessäni glossatessani. Tämän alapuolella on semanttisesti mahdollisimman alkuperäistä vuoroa vastaava käännös englanniksi.

```
164 Ope:   TÄä ASia on semmonen et Inkan kotoa .hhhhh on
          DEM3.SG case be-3SG such that 1NAMEF-GEN home-ELA
          this case is such that from Inka's home it has been
165      laitettu viestiä opettajallehh että sinä olet
          send-PASS-PST message teacher-ALL that 2SG be-2SG
          sent message for teacher that you have
166      kiusannut (4.7) tiedätkö mitä se merkitseehhh?
          bully-2SG-PST know-2SG-Q what that mean-3SG?
          bullied (4.7) do you know what that means?
```

2.4.2. Tutkittavaa ilmiötä avaavien näkökulmien laajentaminen

Tähän asti olen aineistonkeruun suhteen pääasiallisesti tehnyt töitä sen eteen, että kouluissa toteutettavista kiusaamisen sovittelutilanteista on kertynyt tutkimuksellisesti kattava ja hedelmällinen aineisto. Tätä siis käsittelen ensimmäisessä tutkimusartikkelissani. Sitä seuraavia tutkimusartikkeleja silmällä pitäen olen tutkinut kiusaamisen selvittelyn kenttää laajemmin ja hahmotellut mahdollisuuksia laajentaviin näkökulmiin.

Pyrkimykseni tavoittaa kiusaamiseen liittyvää vuorovaikutuksellista ja kielellistä rakennetta on johtanut minut pohtimaan mahdollisuuksia ilmiön laajamittaiseen tavoittamiseen – ei ainoastaan kouluissa ja kiusaamisentilanteiden akuutin selvittelyn kontekstissa, vaan myös ennaltaehkäisevissä ja jälkihoidollisissa tapaamisissa sekä yhteiskunnan muissa konteksteissa. Näitä konteksteja tulen tutkimaan artikkeliväitöskirjani toisessa, kolmannessa ja neljännessä tutkimusartikkelissa.

Näin ollen olen laajentavaa näkökulmaa tutkimukseeni tavoittaakseni ollut yhteydessä kiusaamista selvittäviin auttaviin puhelimiin, joiden kanssa aineistonkeruuyhteistyön aloittaminen ei onnistunut. Mahdollisia laajentavia näkökulmia edelleen voivat tarjota päiväkotien kiusaamisselvittelyt ja erään konsulttifirman avullani perustama kiusaamisen sovittelumenetelmän tutkiminen.

Olen aloittanut aineistonkeruuyhteistyön kiusaamisen jälkihoitoa järjestävän Lahden Valopilkun kanssa, mikä tuo tärkeää kiusaamisilmiötä laajemmin valottavaa näkökulmaa tutkimukseeni. Olen toimittanut Valopilkun toiminnanjohtajalle, Tina Holmberg-Kaleniukselle äänittimen, ja olen ollut hänen kanssaan yhteyksissä aineistonkeruun ja siihen liittyvään suostumusprosessiin liittyvistä yksityiskohdista sekä toimittanut informaatio- ja suostumuslomakkeen tutkimuksestani ja sen aineistonkeruusta täytettäväksi Valopilkkuun ennen jälkihoidollisen tapaamisen alkua. Valopilkku tekee töitä myös kouluissa ja etsimme Valopilkun kanssa mahdollisuutta toteuttaa aineistonkeruuta myös näissä kouluvierailuissa.

Yhteistyö Valopilkun kanssa on ollut lupaavaa ja vaikuttaa siltä, että lähtökohtainen ajatukseni väitöstyön yhteiskunnallista vaikuttavuutta lisäävänä sovellusmahdollisuutena muodostaa kirjallisuusterapeuttista jälkihoitoa kiusaamista kokeneille, on lähempänä toteutumistaan tämän yhteistyökuvion kautta. Toisessa tutkimusartikkelissani haluan tarjota Valopilkulle tietoa siitä, miten jälkihoidollisissa tapaamisissa erilaiset kielelliset piirteet toimivat vuorovaikutuksellisesti.

Valopilkun rinnalle kiusaamista selvittävät ja ennaltaehkäisevät ohjelmat Minun silmin sinun silmin (MiSi) ja Skidikantti voisivat tuoda laajentavaa näkökulmaa tutkimukseeni. Olen ollut ohjelmien koordinaattoreihin yhteyksissä ja tällä hetkellä teen töitä sen eteen, että tahojen kanssa voisi muodostua yhteistyökuvio aineistonkeruuseen niin koulutuksissa kuin lasten ja nuorten kanssa toimittaessa.

Tapaan 9.4. Minun silmin sinun silmin -ohjelman koordinaattoreita, Anneli Portmania ja Petronella Lehtelää, keskustellaksemme mahdollisuuksista aloittaa aineistonkeruuyhteistyö. Skidikantti -ohjelman kehittäjä ja koordinaattori, Aila Juvonen, on vastannut olevansa opintovapaalla. Lähtökohtaisesti aineistonkeruun voisi aloittaa, kun Skidikantti -tapaamiset jatkuvat. Myöskin sovin Juvosen kanssa haastattelusta, joka muun etnografisen aineiston ohessa tarjoaa tärkeää tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Myös tärkeää taustoittavaa näkökulmaa tutkimukseni ensimmäiseen artikkeliin, jossa tutkin kouluissa tapahtuvaa kiusaamisen sovittelua, on tarjonnut erään koulun opettajien ja oppilaiden Verso-koulutuksen videoiminen, jota varten olen laatinut informaatiokirjeet tutkimuksesta sekä opettajille että oppilaiden huoltajille. Sovin Verso-kouluttajien kanssa myös jatkossa toteutettavasta aineistonkeruuyhteistyöstä, ja olen kontaktoinut rehtoreita kouluilta, joilla tulee olemaan Verso-koulutuksia, ja teen töitä sen eteen, että tutkimusta taustoittamaan saisin videoitua useamman Verso-koulutuksen. Olenkin saanut sovittua, että videoin 11.4. järjestettävän opettajien ja oppilaiden Verso-koulutuksen.

3. Ensimmäinen tutkimusartikkeli

3.1. Ensimmäisen tutkimusartikkelin kirjallisuuteen perehtyminen

Ensimmäisessä tutkimusartikkelissani keskityn aineistoni perusteella koulujen sovittelutilanteiden suurimpaan haasteeseen, joka on muodostaa totuudenmukainen käsitys siitä, mitä kiusaamistilanteessa on tapahtunut. Totuudenmukaisen käsityksen muodostaminen on oleellista oikeudenmukaisuuden toteutumisen kannalta ja vaikuttaa keskeisesti myös siihen, miten sovittelutilanteessa oppilaat tulevat kuulluiksi ja millaisia mahdollisuuksia heillä on osallisuuksien muodostamiseen – ja millaisia kannustimia oppilailta on kiusaamiseen.

Ensimmäisessä tutkimusartikkelissani tutkin, kuinka koulujen sovittelutilanteissa oppilaat ja opettaja toimivat kielellisesti kiusaamistilanteen selvittämiseksi. Seuraavassa ovat ensimmäisen tutkimusartikkelini tutkimuskysymykset:

- 1) Kuinka opettaja toimii sovittelutilanteessa kielellisesti ja millaisia resursseja hän käyttää pyrkiessään saavuttamaan käsityksen siitä, mitä kiusaamistilanteessa on tapahtunut?
- 2) Kuinka oppilaat toimivat sovittelutilanteessa kielellisesti ja millaisia resursseja he käyttävät muodostaessaan kertomusta siitä, mitä kiusaamistilanteessa on tapahtunut?

Ensimmäistä tutkimusartikkeliani varten olen lukenut keskustelunanalyttisiä tutkimusartikkeleja, jotka käsittelevät toimijoiden kielellisiä resursseja vuorovaikutuksessa, tarinankerrontaa sekä osallisuuksien ja jäsenyyksien kielellistä muodostamista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Keskustelunanalyttiset tutkimukset institutionaalisen, erityisesti koulussa tapahtuvan vuorovaikutuksen, eri aspekteista ovat keskeisiä tutkimukseni kannalta. Myös muissa konteksteissa tapahtuvan sovitteluvuorovaikutuksen keskustelunanalyttinen tutkimus on oleellista ensimmäisen tutkimusartikkelini kannalta.

Myös diskurssianalyttiset tutkimukset kiusaamisesta ovat mielenkiintoisia tutkimukseni kannalta ja muun muassa Alexa Hepburnin tutkimukset avaavat mielenkiintoisia näköaloja siihen, kuinka kiusaamiseen liittyen sosiaalista todellisuutta muodostetaan kielellisen toiminnan ja toimijuuksien kautta. Diskurssianalyysi menetelmänä tuo valtavan edun nimenomaan kielellisten aspektien analyysiin. Myös kasvatustieteisiin sijoittuvat tutkimukset, kuten Päivi Hamaruksen väitöstutkimus kiusaamisesta ja siihen liittyvistä ydin- ja peitekertomuksista, taustoittavat ensimmäistä tutkimusartikkeliani.

3.2. Ensimmäisen tutkimusartikkelin työstö

Olen analysoinut alkuperäistä ja litteroimaani aineistoa Atlas-ohjelmalla, jolla voi tehdä koontea niistä aineiston kohdista, joita tutkimuskysymyksen kannalta on merkityksellistä tutkia. Koontien kautta tekemieni havaintojen pohjalta olen työstänyt ensimmäistä tutkimusartikkeliani rinnakkain tutkimusartikkeleihin tutustumisen kanssa.